S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije
Humanities and Social Studies Review

letnik 19 (2019), št. 3

ZGODOVINSKO DRUŠTVO
DR. FRANCA KOVAČIČA
V MARIBORU

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU

MARIBOR 2019

Izdajatelj / Published by

ZGODOVINSKO DRUŠTVO DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

HISTORICAL SOCIETY OF DR. FRANCO KOVAČIČ IN MARIBOR

<http://www.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

ZRI DR. FRANCO KOVAČIČ IN MARIBOR

Uredniški odbor / Editorial Board

dr. Ivo Banac (ZDA / USA), dr. Rajko Bratuž, dr. Neven Budak (Hrvaška / Croatia),
dr. Jožica Čeh Steger, dr. Darko Darovec, dr. Darko Friš, dr. Stane Granda, dr. Andrej Hozjan,
dr. Tomaž Kladnik, dr. Mateja Matjašič Friš, dr. Aleš Maver, dr. Jože Mlinarič, dr. Jurij Perovšek,
dr. Jože Pirjevec (Italija / Italy), dr. Dragan Potočnik, dr. Andrej Rahten, dr. Tone Ravnikar,
dr. Imre Szilágyi (Madžarska / Hungary), dr. Peter Štih, dr. Polonca Vidmar,
dr. Marija Wakounig (Avstrija / Austria)

Odgovorni urednik / Responsible Editor

dr. Darko Friš

Zgodovinsko društvo dr. Franca Kovačiča

Koroška cesta 160, SI–2000 Maribor, Slovenija

e-pošta / e-mail: darko.fris@um.si

Glavni urednik / Chief Editor

dr. Mateja Matjašič Friš

Članki so recenzirani. Za znanstveno vsebino prispevkov so odgovorni avtorji.

Ponatis člankov je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

The articles have been reviewed. The authors are solely responsible for the content of their articles.

No part of this publication may be reproduced without the publisher's prior consent and a full mention of the source.

Žiro račun / *Bank Account:*

Nova KBM d.d.

SI 56041730001421147

Prevajanje / *Translation:*

David Hazemali, Uroš Turnšek

Lektoriranje / *Language-editing*

Ana Šela

Oblikovanje naslovnice / *Cover Design:*

Knjižni studio d.o.o.

Oblikovanje in računalniški prelom /

Design and Computer Typesetting:

Knjižni studio d.o.o.

Tisk / *Printed by:*

Itagraf d.o.o.

<http://shs.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

Izvillečke prispevkov v tem časopisu objavljata 'Historical – Abstracts' in
'America: History and Life'.

Časopis je uvrščen v 'Ulrich's Periodicals Directory', evropsko humanistično bazo ERIH in
mednarodno bibliografsko bazo Scopus (h, d).

*Abstracts of this review are included in 'Historical – Abstracts' and
'America: History and Life'.*

*This review is included in 'Ulrich's Periodicals Directory', european humanistic database
ERIH and international database Scopus (h, d).*

Studia historica Slovenica, Časopis za humanistične in družboslovne študije,
je vpisan v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS, pod zaporedno številko **487**.
Izdajo časopisa sta omogočili Agencija za raziskovalno dejavnost RS in Mestna občina Maribor.
Co-financed by the Slovenian Research Agency and City of Maribor.

*Studia
historica
slovenica*

Kazalo / Contents

V spomin / In Memoriam

ALEŠ MAVER: Doc. dr. Antonu Ožingerju (1943–2019) v spomin 625

Članki in razprave / Papers and Essays

MARTIN BELE: Štajerski grb in njegovi začetki v 12. in 13. stoletju 631
Styrian Coat of Arms and its Beginnings in the 12th and 13th Century

ŽIGA OMAN: Tottingi s Ptuja in Majšperka: vzpon in propad
meščanske družine v zgodnjem novem veku 653
*The Tottings of Ptuj and Majšperk: the Rise and Demise
of a Burgher Family in Early Modernity*

MATEJA MATJAŠIČ FRIŠ in ANA ŠELA: Dr. Franc Tiplič: lenarški zdravnik
med fikcijo in zgodovino 695
Dr. Franc Tiplič: Lenart Doctor between Fiction and History

BLAŽ TORKAR: Vittorio Veneto: zadnja italijanska ofenziva
na reki Piavi leta 1918 737
Vittorio Veneto: The Last Italian Offensive on the River Piave in 1918

TOMAŽ IVEŠIČ: Ženevska deklaracija v luči velikega "ujedinjenja"
južnih Slovanov novembra 1918 761
*The Geneva Agreement in the Light of the Great Unification
of the South Slavs in November 1918*

ANDREJ RAHTEN: "Šampanjec v Gradcu in nemške demivierges"
– ocena delovanja podpolkovnika Shermana Milesa na
Štajerskem leta 1919 781
*"Champagne in Graz and German Demivierges" – Evaluation
of the Activities of Lieutenant Colonel Sherman Miles in Styria in 1919*

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

KLEMEN KOCJANČIČ: **Galicijski levi v bojih proti partizanom:**
14. grenadirska divizija Waffen-SS (galicijska št. 1) na Slovenskem 815
Galician Tigers in Combat against Partisans:
14th Grenadier Division of Waffen-Ss (Galician Nr. 1)
in Slovene Lands

ANDREJ KIRBIŠ, MONIKA LAMOT, KATJA KOTNIK, MARINA TAVČAR KRAJNC
and MARIJA JAVORNIK KREČIČ: **The role of Gender in Participation**
and Health Among Slovenian Youth: A Regional Comparison 847
Vloga spola pri participaciji in zdravju mladih v Sloveniji:
regionalna primerjava

Ocene / Reviews

ŽIGA OMAN: **Darko Darovec, Vendetta in Koper 1686** (Koper, 2018) 877

Avtorski izvlečki / Authors' Abstracts 885

Uredniška navodila avtorjem /
Editor's Instructions to Authors 893

Studia Historica Slovenica /
letnik / year 19 (2019) 903

S *tudia*
H *istorica*
S *lovenica*

*Studia
historica
slovenica*

UDK 929.6(436.4)"11/12"
1.01 Izvirni znanstveni članek

DOI 10.32874/SHS.2019-19

Štajerski grb in njegovi začetki v 12. in 13. stoletju

Martin Bele

Dr., docent
Univerza v Mariboru, Filozofska Fakulteta, Oddelek za zgodovino
Koroška cesta 160, SI–2000 Maribor, Slovenija
e-pošta: martin.bele@gmail.com

Izvleček:

Tema pričujočega članka je izvor in začetek štajerskega deželnega grba, kot ga še danes uporablja avstrijska zvezna dežela Štajerska oz. ga je pred letom 1918 uporabljala še nerazdeljena vojvodina Štajerska. Osnovni namen raziskave je pretres in dopolnitev do sedaj že znanih del starejših avstrijskih zgodovinarjev, ki so se ukvarjali s podobno temo. Prve začetke štajerskega deželnega grba s (srebrnim oz. belim) panterjem (na zeleni podlagi) lahko zasledimo prav v 12. stoletju. Očitno gre za simbol, ki svojega izvora nima šele pri Babenberžanih, temveč je njegov motiv mnogo starejši. V 13. stoletju je že povsem uveljavljen. Pri takratnih virih glede dotičnega grba, njegovih izvorov in uporabe gre predvsem za ohranjene pečate in omembe v pisnih virih – tu imamo v mislih t. i. *Avstrijsko rimano kroniko* izpod peresa Otokarja iz Geule.

Ključne besede:

vojvodina Štajerska, štajerski grb, Otokarji, Babenberžani, Otokar II. Přemysl, Bela IV., gospodje Wildonski, *Avstrijska rimana kronika*, Otokar iz Geule, Züriški grbovni svitek

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije
Maribor, letnik 19 (2019), št. 3, str. 631–652, 73 cit., 5 slik
Jezik: slovenski (izvleček slovenski in angleški, povzetek angleški)

Uvod¹

Pri grbih kot takih gre v evropski tradiciji za fiksne simbolne podobe, ki predstavljajo določenega posameznika, rodbino, mesto ali pokrajino. Poleg samega naziva so grbi sploh posebna pravica plemiškega stanu.² V praksi imajo današnji grbi nemalokrat obliko praporov ali ščitov, saj so jih srednjeveški bojovníki tja tudi slikali. Pri prvotni poslikavi ščitov so prevladovali jasni, nezamenljivi znaki. Ščiti so bili deljeni ali štirikotni, s prečniki in v žarečih barvah. Pri zgodnjih ščitih je najti stare simbolne figure, kot so orel, zmaj, samorog, konj, bivol, merjasec, labod ipd.³ Čez čas so se oblikovali v prave umetnine, izdelane po točno določenih pravilih. Staro plemstvo jih je do začetka prve svetovne vojne uporabljalo pogosteje kot danes, predvsem pa je današnja uporaba grbov in podobnih simbolov bolj svobodna oz. manj omejena z določenimi formalnimi pravili.⁴ Tradicija vojaških oznak, emblemov, praporov in poslikav na ščitih je v Evropi stara več tisočletij. Ščite so imeli poslikane že grški hopliti in rimski legionarji, vendar je šlo pri njih očitno za oznako enote, ne pa osebni oz. rodbinski simbol. Evropsko plemstvo v zgodnjem srednjem veku prav tako še ni uporabljalo grbov, različne poslikave na svojih ščitih pa je očitno smatralo le kot okras.⁵

Še najboljši primer take uporabe je t. i. tapiserija iz Bayeuxa, nastala v letih po bitki pri Hastingsu (1066). Na tej skoraj 70 metrov dolgi tapiseriji je upodobljena vrsta ščitov različnih oblik in velikosti. Med njimi je mnogo čisto navadnih, medtem ko so drugi okrašeni z različnimi barvami, pikami, zmaji, križi ali drugimi tipično heraldičnimi podobami. Nobeden izmed potomcev tam upodobljenih oseb pa kasneje ni uporabljal istih simbolov. Do istega zaključka prideemo ob pregledu ščitov raznih drugih evropskih bojovníkov tistega časa. Tudi v Svetem rimskem cesarstvu, na Iberskem polotoku ali v francoskem kraljestvu na prelomu 11. in 12. stoletja fiksnih heraldičnih podob še ni.⁶

Enega prvih primerov grba kot fiksne simbolne podobe zasledimo malo

¹ Članek je nastal v okviru programske skupine Oddelka za zgodovino na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru P6-0138 (A): *Preteklost severovzhodne Slovenije med slovenskimi zgodovinskimi deželami in v interakciji z evropskim sosedsstvom*, ki ga finansira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

² Mariano Rugále in Miha Preinfalk, *Blagoslovljeni in prekleti, 2. del, Po sledih mlajših plemiških rodbin na Slovenskem* (Ljubljana, 2012) str. 13–14.

³ Matjaž Grahornik, "Osnove heraldike na primeru grba grofov Herberstein", v: *Znanost in njeni pogoji: zbornik izvalčkov Simpozij mladib raziskovalcev na začetku znanstvene poti*, ur. Nina Ditmajer, Vita Zalar, Lea Kuhar, Jerneja Brumen, Maja Gostič (Ljubljana, 2018), str. 13,

⁴ *Lexikon des Mittelalters* 8 (München, 2003), str. 2031–2034, geslo: Wappen (V. Filip).

⁵ Thomas Woodcock in John Martin Robinson, *The Oxford guide to heraldry* (Oxford, 1990), str. 5–7 (dalje: Woodcock in Robinson, *Oxford guide to heraldry*).

⁶ Arthur Charles Fox-Davies, *A complete guide to heraldry* (London, 1993), str. 14–16 (dalje: Fox-Davies, *Guide to heraldry*).

Podoba Geoffreya Plantageneta na emajlu njegove grobnice (Wikimedia Commons)

pred sredo 12. stoletja. Gre za primer anjoujskega grofa Geoffreyja (1113–1151), znanega predvsem po tem, da je s svojim vzdevkom (Plantagenet) dal ime celotni dinastiji angleških kraljev. Geoffrey je bil poročen z Matildo, hčerjo in dedinjo angleškega kralja Henrika I., ki je po smrti svojega sina Viljema ni imel zakonskih moških potomcev.⁷ Kronist Jean de Marmentier poroča, da je kralj Henrik leta 1128 svojega bodočega zeta povitezil ter mu ob tej priložnosti podelil ščit z zlatimi levi na azurni (modri) podlagi. Geoffrey Plantagenet je umrl leta 1151 in bil pokopan v francoskem Le Mansu. Na lakiranem pozlačenem bakru njegove grobnice (ki ga je njegova vdova naročila nekje med letoma 1155 in 1160) je upodobljen v profilu. V roki drži azurno moder ščit, okrašen s šestimi zlatimi levi (vidni so le štirje). Prav tako najdemo moder ščit z levi na grobnici njegovega nezakonskega vnuka po imenu William Longespee, ki je umrl leta 1226. Očitno je bil omenjeni grb tedaj že deden.⁸ V času vladavine Geoffreyjevega sinu Henrika II. (1154–1189) je Henrikov sin Brez zemlje že uporabljal pečat z dvema levoma. Janezov starejši brat Rihard Levjesrčni je bil najbrž prvi, ki je v svojem grbu uporabljal tri leve. Še pred tem je (morda po očetu) uporabljal le dva.⁹

V drugi tretjini 12. stoletja se začnejo na različnih koncih Evrope pojavljati herladične podobe v pečatih. Enega izmed prvih konjeniških pečatov, v katerem je moč prepoznati tudi grb, zasledimo pri vojvodi Henriku Levu. Henrik je bil iz dinastije Welfov (†1195) in je sredi 12. stoletja vladal tako na Saškem (1142–1180) kot na Bavarskem (1156–1180).¹⁰ Danes nam je znanih sedem Henrikovih pečatov, od katerih je le na drugem (iz leta 1146) prepoznaven lev na njegovem ščitu. Možno je, da je bil lev upodobljen tudi na prvem pečatu (iz ok. 1142), vendar ta ni več prepoznaven.¹¹

Štajerski deželni grb

V isto časovno obdobje (natančneje v leto 1160) sega tudi konjeniški pečat štajerskega mejnega grofa Otokarja III.¹² – gre sicer za listino, s katero je slednji

---

⁷ Wilfred Lewis Warren, *Henry II* (London, 1973), str. 9 (Diagram 1 – Contenders for the duchy of Normandy and the kingdom of England), str. 137 (Diagram 8 – The children and grandchildren of Henry II and Eleanor).

⁸ Woodcock in Robinson, *Oxford guide to heraldry*, str. 10–12.

⁹ Fox-Davies, *Guide to heraldry*, str. 173–174.

¹⁰ Hanns Martin Elster, *Heinrich der Löwe* (Hamburg, 1940), str. 27–105 (dalje: Elster, *Heinrich der Löwe*).

¹¹ Več avtorjev, *Die Romane von dem Ritter mit dem Löwen* (Amsterdam–Atlanta, 1994), str. 175.

¹² Franz Gall, *Österreichische Wappenkunde: Handbuch der Wappenwissenschaft* (Wien–Köln–Weimar–Weimar, 1992), str. 138 (dalje: Gall, *Österreichische Wappenkunde*).

Konjeniški pečat Otokarja III. iz leta 1160 (Alfred Ritter Antony von Siegenfeld, *Das Landeswappen der Steiermark* (Graz, 1900), priložena mapa, stran brez številčne oznake)

ustanovil špital na Semmeringu.¹³ V njegovem konjeniškem pečatu (na normanskem ščitu, ki ga nosi) prepoznamo upodobljenega panterja. Na praporu, ki je prav tako upodobljen v pečatu, heraldične podobe še ni. Poudariti je treba, da spada prav Otokarjev konjeniški pečat (skupaj s Henrikovim) med najstarejše konjeniške pečate, na katerih je možno prepoznati tudi grb. Pri starejših konjeniških pečatih grba namreč še ni videti.¹⁴

Glede na danes še ohranjene vire je segajo začetki kasnejšega štajerskega deželnega grba torej v čas štajerskega mejnega grofa Otokarja III., na kar je v svojem monumentalnem delu *Das Landeswappen der Steiermark* že leta 1900

¹³ *Urkundenbuch der Herzogthums Steiermark, Band I*, ur. Joseph von Zahn (Graz, 1875), št. 406 (Orig. Pgt., aussen eingehängtes Reitersigel) (dalje: UBSt I); Peter Štih in Vasko Simoniti, *Na stičišču svetov: slovenska zgodovina od prazgodovinskih kultur do konca 18. stoletja* (Ljubljana, 2010), str. 98 (dalje: Štih in Simoniti, *Na stičišču svetov*); Heinz Dopsch et al., *Österreichische Geschichte: Die Länder und das Reich: Der Ostalpenraum im Hochmittelalter* (Wien, 1999), str. 288–290 (dalje: Dopsch, *Länder und Reich*).

¹⁴ Najstarejši danes znan konjeniški pečat je iz šestdesetih let 11. stoletja in pripada Viljemu Osvajalcu. Sploh se zdi, da je bil konjeniški pečat kot tak v tistem trenutku nekaj povsem novega. Viljem je na svojem konjeniškem pečatu torej upodobljen, vendar na njegovem ščitu še ne najdemo grba (Jean-François Nieuws, "Early Aristocratic Seals: An Anglo-Norman Success Story", v: *Anglo-Norman Studies XXXVIII: Proceedings of the Battle Conference 2015*, ur. Elisabeth Van Houts (Woodbridge, 2016), str. 101).

opozoril Alfred Anthony von Siegenfeld.¹⁵ Otokar sam se je gibal v istih krogih kot Henrik Lev.¹⁶ Njegova mati Zofija je bila namreč prav tako iz rodbine Welfov in preko nje je bil Otokar III. bratranec tako Henrika Leva kot cesarja Friderika Barbarosse.¹⁷ Svojo moč je sistematično izgrajeval. Prizadeval si je za vzpostavitev udarne in zanesljive ministerialitete. Gradil je nove gradove in se trudil za integracijo novopridobljenih območij. Za svojo deželo je skušal vzpostaviti enotno sodstvo in si pridobiti odvetništvo nad vsemi samostani v deželi, kar mu je omogočilo vsaj omejen dostop do bogatih cerkvenih posesti. Kot glavno mesto in deželnoknežjo rezidenco je začel razvijati Gradec. Na današnjih slovenskih tleh je dobil pomembna gospostva in ministerialne rodbine. Na jugu se je njegovo gospostvo tako razširilo do razvodja med Savinjo in Dravo, z laškim gospostvom pa je dosegel celo Savo. Slednjič se je Otokar III. morda tudi udeležil križarskega pohoda kralja Konrada III.¹⁸

Otokar III. se je sredi 12. stoletja pogosto gibal v spremstvu Barbarosse in ga v petdesetih letih celo spremljal na enem izmed pohodov v Italijo.¹⁹ Kot sorodnik in zaveznik je bil Otokar z Barbarosso očitno vseskozi v dobrih odnosih. Cesar ga je v listini s konca leta 1158 naslovil kot kneza (*princeps*).²⁰ Otokar sam je svojo oblast imel kot od Boga dano oz. po Božji milosti, tik pred koncem svojega življenja pa je za svojo Karantansko oz. Štajersko marko uporabil tudi izraz "marka mojega gospostva" (*marchia mee dicionis*).²¹ Slednjič mu je tik pred smrtjo (1164) uspelo izposlovati še ustanovitev žičke kartuzije, ki je bila po vrsti ustanovitve šele devetnajsta kartuzijanska redovna naselbina, hkrati pa najstarejša v srednji Evropi in v mejah tedanjega cesarstva ter prva zunaj dežel, v katerih se je red najprej uveljavil (Italija, Francija).²²

¹⁵ Alfred Anthony von Siegenfeld, *Das Landeswappen der Steiermark* (Graz, 1900), str. 35 (dalje: Siegenfeld, *Landeswappen der Steiermark*).

¹⁶ Več avtorjev, "Stammtafel der Welfen und Staufer", v: *Die Kaiser: 1200 Jahre europäische Geschichte*, ur. Gerhard, Hartmann in Karl, Schnith (Wiesbaden, 2006), genealoška preglednica ob koncu knjige, stran brez številčne oznake.

¹⁷ Heinz Dopsch, "Die steirischen Otakare: Zu ihrer Herkunft und ihren dynastischen Verbindungen", v: *Das Werden der Steiermark: Die Zeit der Traungauer*, ur. Gerhard Pferschy (Graz–Wien–Köln, 1980), str. 111 (Die Otakare: Markgrafen und Herzoge der Steiermark – genealoška preglednica) (dalje: Dopsch, "Die steirischen Otakare").

¹⁸ Dopsch, "Die steirischen Otakare", str. 117; Dopsch, *Länder und Reich*, str. 280–281.

¹⁹ *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, Četrta knjiga*, ur. Franc Kos (Ljubljana, 1915), št. 295 (dalje: Gradivo IV); *Diplomata Friderici I. Imperatoris I–III*, ur. Heinrich Appelt (Hannover, 1979), št. 14–19, 26–27, 30–35, 49–50, 54, 70, 92, 96–98, 100–101, 103, 109–110, 112, 114, 116 (dalje: D.F.I.); *Monumenta Historica Ducatus Carinthiae*, Band III, ur. August von Jaksch (Klagenfurt, 1904), št. 955; Dopsch, *Länder und Reich*, 295.

²⁰ Listino Zahn datira v leto 1158, v zbirki listin Friderika Barbarosse pa je datirana v leto 1164 (UBSt I, št. 397; D.F.I., št. 432).

²¹ UBSt I, št. 261, 263, 401, 469, 479, 484–485.

²² UBSt I, št. 485; Gradivo IV, št. 479; UBSt I, št. 620; Gradivo IV, št. 659; Dopsch, "Die steirischen Otakare", str. 117; Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter* (Maribor, 1991), str. 25–26, 41.

Kljub temu, da Otokar ni imel naslova cesarja, kralja ali vojvode, je vseeno spadal med najvišji sloj evropskega plemstva svojega časa. Nič nas torej ne sme presenečati dejstvo, da je sredi 12. stoletja prav on že imel enega izmed prvih pečatov s konjeniškim portretom, ki je vseboval tudi grb. Še manj presenetljiv je podatek, da je pečat s konjeniškim portretom in grbom v istem času imel tudi njegov bratranec Henrik Lev. Nenazadnje je bil slednji v sorodu še z nekom, ki ga lahko prav tako štejemo za enega izmed prvih imetnikov pečata z grbom v konjeniškem portretu. Šlo je za že zgoraj omenjenega Riharda Levjesrčnega,²³ katerega konjeniški portret (kjer je že viden lev v njegovem ščitu) je morda iz časa tik preden je postal kralj.²⁴ Po mojem mnenju razloga za pojav grbov v konjeniških pečatih omenjenih mož sicer ne gre iskati v dejstvu, da so bili sorodniki. Verjetno je šlo le za trend vedno večjega uveljavljanja heraldičnih simbolov med plemstvom, medtem ko so si najbolj umetelno izdelan pečatnik pač lahko privoščili le najbolj ugledni odličniki. Mednje je tisti čas sodil prav štajerski mejni grof.

Glede izvora *panterja* v štajerskem grbu se je med avstrijskimi zgodovinarji v preteklosti že razvila živahna razprava. Po enem izmed mnenj ni šlo za starodavni vojaški znak, temveč si ga je Otokar III. po takratnem običaju izbral sam.²⁵ Zdi se, da je bližje resnici druga domneva. Ta govori, da se izbira panterja s strani mejnega grofa Otokarja ni mogla zgoditi izključno po njegovi želji in to njegovim odličnim rodbinskim povezavam navkljub. Njegova dinastija je spadala med bavarsko plemstvo, ki je panterja kot svoj vojaški znak uporabljalo pogosto, če že ne obvezno. Panterja rdeče barve tako še danes najdemo v grbu upravne regije Spodnje Bavarske, panterja modre barve pa prav tako v bavarskem državnem grbu. Poleg tega ga imajo v svojih grbih še spodnjebavarska mesta Eggenfelden, Pfarrkirchen ter Vilshofen an der Donau. Omenjeni bavarski državni grb (*Bayerisches Staatswappen*) je danes – poleg tistega na Štajerskem – edini, kjer še vedno najdemo panterja.²⁶ Otokar III. si po tej teoriji enostavno ni mogel privoščiti, da bi zaobšel že obstoječ bavarski vojaški simbol in po svoji lastni želji začel uporabljati drugega.²⁷ V preteklosti je bilo s strani

²³ Rihardova sestra Matilda je bila Henrikova žena (Elster, *Heinrich der Löwe*, str. 281–304).

²⁴ Woodcock in Robinson, *Oxford guide to heraldry*, str. 10–15; Fox-Davies, *Guide to heraldry*, str. 170–179.

²⁵ Heinrich Appelt, "Die Entstehung des steirischen Landeswappens", v: *Festschrift Julius Franz Schütz*, ur. Berthold Sutter (Graz–Köln, 1954), str. 239–240 (dalje: Appelt, "Die Entstehung des steirischen Landeswappens").

²⁶ https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Bayerisches_Wappen, pridobljeno: 20. 2. 2019; Heinrich Purkarthofer, "Das Wappen der Steiermark - kulturgeschichtliche und rechtliche Aspekte", *Mitteilungen des Steiermärkischen Landesarchivs* 30 (1980), str. 78 (dalje: Purkarthofer, "Das Wappen der Steiermark"); Appelt, "Die Entstehung des steirischen Landeswappens", str. 241.

²⁷ Berthold Sutter, "Landeswappen und Landesbewußtsein. Die Landeswappen als Symbol territorialer Selbständigkeit I. Teil", *Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark* 93 (2002), str. 69–70 (dalje: Sutter, "Landeswappen und Landesbewußtsein I").

Alfreda Anthonyja von Siegenfelda ter Heinricha Purkarthoferja že opozorjeno, da so panterja v svojem grbu uporabljali tudi (sicer iz Frankovske izvirajoči) Spanheimi,²⁸ ena najmočnejših rodbin na Spodnjem Bavarskem. Njihova (tamkajšnja) posestva so slednjič v roke dobili spodnjobavarski vojvode.²⁹

Prav tako menim, da ne moremo reči, da je panter pristal v štajerskem grbu zaradi vazalnega odnosa med bavarskim vojvodo in karantanskim (štajerskim) mejnim grofom (Štajerska leta 1160 še ni bila vojvodina).³⁰ V drugi polovici 10. stoletja je bilo za obrambo proti Madžarom na vzhodu in jugu Bavarske in Koroške vzpostavljenih več mejnih grofij (oz. mark) in grofij, med drugim tudi Karantanske mejne grofije ob srednjem toku Mure. Ta je postala jedro kasnejše Štajerske. Državnopravna navezanost teh mark in grofij (z izjemo Vzhodne marke) na Koroško po eni oz., predvsem v primeru Karantanske marke, na Bavarsko po drugi razlagi pa ostaja v sodobni znanstveni literaturi odprto vprašanje.³¹ Spričo vsega do sedaj navedenega se zdi najprej še najbolje pritrditi teoriji o bavarskem izvoru štajerskega panterja. Zatem je treba reči še, da vzrok za to niso bile vazalne vezi temveč preprosto (že zgoraj omenjeno) dejstvo, da je bila dinastija Otokarjev bavarskega izvora.³² Od tam je bilo brez dvoma tudi jedro njihove ministerialitete, ki je – skupaj s svojim mejnim grofom – pač uporabljala vojaški znak iz svoje stare domovine.

²⁸ Peter Štih, "Rodbina koroških Spanheimov, prvih gospodov Kostanjevice", v: *Vekov tek: Kostanjevica na Krki 1252-2002: zbornik ob 750. obletnici prve listinske omembe mesta*, ur. Andrej Smrekar (Kostanjevica na Krki, 2003), str. 55–56.

²⁹ Purkarthofer, "Das Wappen der Steiermark", str. 78; Siegenfeld, *Landeswappen der Steiermark*, str. 37.

³⁰ Sutter, "Landeswappen und Landesbewußtsein I", str. 70.

³¹ Miha Kosi, "Visoki in pozni srednji vek (10.–15. stoletje)", v: *Slovenski zgodovinski atlas*, ur. Drago Bajt in Marko Vidic (Ljubljana, 2011), str. 59, 66–67 (besedilo ter zemljevida Jugovzhod Svetega rimskega cesarstva v 11. stoletju in Upravna ureditev na jugovzhodu Svetega rimskega cesarstva v 10. in 11. stol.) (dalje: Kosi, "Visoki in pozni srednji vek"); Štih in Simoniti, *Na stičišču svetov*, str. 76–78, 97; Dopsch, *Länder und Reich*, str. 275, 297–298; Dopsch, "Die steirischen Otakare", str. 119; Harald Krahwinkel, "Herzogtum Kärnten und Karantanische Mark (Steiermark)", v: *Karantainen: Mutter von Kärnten und Steiermark*, ur. Wilhelm Richard Baier in Diether Kramer (Klagenfurt, 2004), str. 114–115, 117–118; Wilhelm Wadl, "Die langwierige Annäherung Kärntens und der Steiermark an Österreich", v: *Karantainen: Mutter von Kärnten und Steiermark*, ur. Wilhelm Richard Baier in Diether Kramer (Klagenfurt, 2004), str. 123–134; Gerald Ganser, "Die Mark als Weg zur Macht am Beispiel der 'Eppensteiner' (2. Teil)", *Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark* 85 (1994), str. 77, 79 (in opomba 19), 104, 107; Karl Lechner, *Die Babenberger: Markgrafen und Herzoge von Österreich: 976-1246* (Wien–Köln–Weimar, 1996), str. 148–149, 168, 173–174 (dalje: Lechner, *Die Babenberger*); Hans Pirchegger, *Landesfürst und Adel in Steiermark während des Mittelalters*, 1. Teil (Graz, 1951), str. 26, 30.

³² Praded Otokarja III. Otokar I. se je kot nosilec funkcije karantanskega mejnega grofa prvič omenjal leta 1056, medtem ko je bil že leta 1048 omenjen kot grof v bavarskem Chiemgauu. Sredi 11. stoletja je njegova rodbina imela svoje posesti v porečju reke Traun (oz. v Traungauu). Traungau se nahaja v današnji Gornji Avstriji, nekdanj pa je bil to skrajni vzhodni del stare bavarske vojvodine (Miha Kosi, "Alpski Slovani v 7. in 8. stol.", v: *Slovenski zgodovinski atlas*, ur. Drago Bajt in Marko Vidic (Ljubljana, 2011), str. 50; Štih in Simoniti, *Na stičišču svetov*, str. 96–97; Dopsch, "Die steirischen Otakare", str. 91, 94, 98, 100, 103–104, 107, 110–111 (besedilo ter Die Otakare: Markgrafen und Herzoge der Steiermark – genealoška preglednica).

Začetki kasnejšega štajerskega deželnega grba segajo torej v leto 1160 oz. v čas Otokarja III. Pri pregledu (več dobro ohranjenih) otokarskih konjeniških pečatov pred tem letom še ne najdemo heraldičnih podob. Le-teh ni bilo ne na ščitih, ne na praporu. Leta 1160 se je podoba panterja, kot rečeno, prvič pojavila na Otokarjevem ščitu, ne pa tudi v praporu.³³ Po Otokarjevi smrti je sicer zavladal njegov sin in soimenjak (regentka v času njegovega otroštva je bila njegova mati Kunigunda), v času katerega pa se v smislu razvoja grba njegove dežele ni spremenilo nič. Mladi Otokar IV. je leta 1180 sicer dobil naslov štajerskega vojvode, dinastije pa ni zmozel več nadaljevati. Na njegovo nesrečo so se na njegovem telesu namreč vedno bolj kazali znaki neozdravljive bolezni (viri govorijo o gobavosti ali slonovi bolezni). Svojo deželo je zapuščal vedno redkeje. Ker je bil neporočen, se je namenil še pred svojo smrtjo poskrbeti za prihodnost svoje dežele, ki je ni mogel zapustiti potomcem.³⁴

Najhitreje je uspelo reagirati avstrijskemu vojvodi Leopoldu V. Babenberškemu, ki je avgusta 1186 z bolnim štajerskim vojvodo sklenil t. i. Georgenberški ročin. Z njim je štajerskim ministerialom zagotovil njihove pravice.³⁵ Po Otokarjevi smrti (maja 1192) je Leopold prevzel še njegovo vojvodino. V babenberških časih se je panter na konjeniških pečatih novih štajerskih vojvod začel pojavljati tudi v praporu, kar lahko v istem časovnem obdobju zasledimo tudi pri drugih knezih Svetega rimskega cesarstva. Že leta 1170 lahko v ščitih na babenberških konjeniških pečatih sicer prepoznamo tudi avstrijskega orla. Po maju 1192 so Babenberžani prevzeli tudi štajerskega panterja, vendar očitno ne kot družinski grb temveč le kot znak štajerske vojaške enote. Štajerskega panterja so torej uporabljali hkrati z *avstrijskim orlom*. Iz časa po maju 1192 je ohranjen le en pečat vojvode Leopolda V. V njem najdemo upodobljenega izključno orla, čeprav je Leopold označen kot vojvoda obeh vojvodin. Glede na njegovo nenadno smrt, nov pečat (ki bi vseboval še panterja), očitno še ni bil izdelan.³⁶

Vojvoda Leopold V., ki se je v zgodovino zapisal predvsem kot tisti, ki je na begu uspel zajeti kralja Raiharda Levjesrčnega, je kmalu po svoji pridobitvi Štajerske tudi sam dočakal konec svojih dni. Konec leta 1194 je namreč umrl, zatem ko si je pri padcu s konja zlomil nogo.³⁷ V nasprotju z določilom v Georgenberškem ročinu po Leopoldovi smrti obema njegovima vojvodinama ni zavladal njegov starejši sin Friderik, temveč je ta vlado nastopil le v vojvodini Avstriji, vojvodino Štajersko pa je dobil njegov mlajši brat Leopold VI. Razlogi

³³ Siegenfeld, *Landeswappen der Steiermark*, str. 36.

³⁴ Dopsch, *Länder und Reich*, str. 273 (Die Otakare: Markgrafen und Herzoge der Steiermark – genealoška preglednica), 298; Dopsch, "Die steirischen Otakare", str. 119.

³⁵ Štih in Simoniti, *Na stičišču svetov*, str. 98–99.

³⁶ Siegenfeld, *Landeswappen der Steiermark*, str. 36, 39–40.

³⁷ Gradivo IV, št. 864; Dopsch, *Länder und Reich*, str. 303–304; Lechner, *Die Babenberger*, str. 188.

Konjeniški pečat Leopolda VI. iz leta 1206 (*Urkundenbuch zur Geschichte der Babenberger in Österreich*, Band III, ur. Heinrich Fichtenau, Erich Zöllner (Wien, 1955), str. 32)

za to danes niso jasni. Friderik se je sredi leta 1197 odpravil na križarski pohod cesarja Henrika VI. Septembra je pristal v Sveti deželi. Že nekaj dni pozneje je na Siciliji umrl cesar Henrik. Friderik se je hotel vrniti domov, a je aprila 1198 tudi sam umrl. Njegov brat Leopold je zatem postal tudi avstrijski vojvoda in unija med vojvodinama je bila obnovljena.³⁸

Friderik I. je v času svoje kratke vlade na Avstrijskem (kot je razumljivo) uporabljal le orla. Po drugi strani je Leopold VI. za časa življenja svojega brata moral opustiti uporabo orla, ki so ga uporabljali njegovi predniki. V svojem

³⁸ Gradivo IV, št. 902a, 903; Lechner, *Die Babenberger*, str. 192–194; Dopsch, *Länder und Reich*, str. 304.

konjeniškem pečatu je (tako v ščitu kot praporu) uporabljal le panterja. Po Friderikovi smrti je poleg panterja sicer začel uporabljati še orla. Uporaba omenjenih herladičnih znakov torej jasno kaže, da orel in panter nista imela nobene veze z družinskimi vezmi ali rodbinskim izvorom obeh knezov, temveč le s funkcijo avstrijskega oz. štajerskega vojvode.³⁹ Že tedaj sta predstavljala le deželo oz. vojaško enoto, ki je iz te dežele izhajala.

Po Leopoldovi smrti leta 1230 je tako v Avstriji kot na Štajerskem zavladal njegov sin Friderik II., s pomenljivim pridevkom Prepirljivec. V poldrugem desetletju svoje vlade je prihajal v težke spore tako s svojimi sosedi kot tudi s cesarjem. Po letih bojov na vseh straneh, je vojvoda Friderik junija 1246 padel v bitki z ogrsko vojsko.⁴⁰ Tako v Avstriji kot na Štajerskem je neposredno zatem zavladala velika stiska, za obe deželi pa se je spopadlo število srednjeevropskih knezov. Še največ uspeha sta pri tem imela ogrski kralj Bela IV. ter češki kralj Otokar II. Přemysl. Po težkih bojih sta omenjena dinasta sklenila mirovni sporazum v Budimu aprila 1254. Avstrija je zdaj pripadla Otokarju, Štajerska pa Beli. Štajerci so bili vse bolj nezadovoljni z Belovo vlado v njihovi deželi zato so se mu konec petdesetih let dvakrat uprli. Pri tem jim je pomagal češki kralj Otokar. Otokar II. Přemysl je takoj izkoristil nastalo situacijo, podprl štajersko plemstvo in ogrsko vojsko julija 1260 pri Groißenbrunnu odločilno premagal. Pri tem so mu stali ob strani tudi Štajerci. Ogrskega gospostva na Štajerskem je bilo zdaj konec in konec leta 1260 je Otokar Přemysl v Gradcu že nastopal kot novi vojvoda.⁴¹

Eno izmed najizčrpnějšíh poročil o bitki pri Groißenbrunnu dandanes dobimo iz t. i. *Avstrijske rimane kronike*. Avtor dotičnega dela je bil odlično izobraženi vitez Otokar iz Geule, iz današnje avstrijske Štajerske, ki je živel v drugi polovici 13. in v začetku 14. stoletja. Umrl je najkasneje v letu 1322.⁴² Otokarjeva kronika je odličen vir za štajersko zgodovino druge polovice 13. stoletja, sicer pa avtor v njej večkrat govori tudi o raznih drugih deželah. V Otokarjevi pripovedi mrgoli raznih detajlov. Z njimi avtor skuša svojo zgodbo očitno povedati kar se da dramatično, bralcu pa hkrati dokazati, da je njegovo poročilo popolnoma točno. Res je sicer, da danes velja za nekoga, ki je bil pri opisovanju dogodkov pristranski v korist Štajercev, njegovemu opisu grba na štajerskem vojaškem praporu pa vseeno lahko mirne duše zaupamo. Otokarjev opis bitke, pogajanj in ogrskega poraza je tipično razvlečen. Njegovi Štajerci se glede na pripoved strašno dobro držijo in zaslužijo, da bi jih kralj (Otokar II.) boga-

³⁹ Siegenfeld, *Landeswappen der Steiermark*, str. 40–41.

⁴⁰ Lechner, *Die Babenberger*, str. 296; Dopsch, *Länder und Reich*, str. 202.

⁴¹ Jörg K. Hoensch, *Přemysl Otokar II. von Böhmen: der goldene König* (Graz–Wien–Köln, 1989), str. 109–120 (Hoensch, *Der goldene König*).

⁴² Janez Mlinar, *Podoba Celjskih grofov v narativnih virih* (Ljubljana, 2005), str. 27–31; Štih in Simoniti, *Na stičišču svetov*, str. 187.

to nagradil.⁴³ V istem delu besedila stoji podatek, da je "stari Wildonski"⁴⁴ nosil prapor, "zelen kakor trava", v katerem je lebdel panter "svetel, kakor bi bil živ". Medtem ko smo štajerskega panterja do sedaj srečevali v raznih konjeniških pečatih, je na tej točki prvič omenjen v besedilu.⁴⁵

Prav iz dotične omembe v *Avstrijski rimani kroniki* je še najbolj jasno, da je šlo pri omenjenem belem (oz. srebrnem) panterju na zeleni podlagi za grb dežele Štajerske,⁴⁶ ne pa za grb določene dinastije.⁴⁷ Dinastije Otokarjev tedaj že zdavnaj ni več bilo, izginili so tudi Babenberžani. Vojaški simbol štajerske vojske pa je ostal isti, kljub temu, da pred bitko samo še ni moglo biti gotovo kdo bo od takrat naprej vladal v njihovi deželi. Kralj Otokar II. (iz dinastije Přemyslidov) v svojem rodbinskem grbu ni imel panterja, le-tega pa prav tako ni bilo v češkem ali moravskem grbu.⁴⁸ Nenazadnje je bila Otokarjeva oblast nad ("mejno grofijo") Štajersko potrjena šele leta 1262, pa še takrat jo je češkemu kralju potrdil Rihard Cornwallski, ki v Svetem rimskem cesarstvu ni bil splošno priznan vladar.⁴⁹ Panterja v svojem rodbinskem grbu prav tako niso imeli člani dinastije Arpadovcev, iz katere je bil Bela.⁵⁰ Z veliko mero gotovosti lahko torej

⁴³ *Ottokars Österreichische Reimchronik*, ur. Joseph Seemüller (Hannover, 1890, 1893), vrstice 7305–7307, MGH Dt. Chron. 5/1 in 5/2, str. 96–97 ("*...di Stīrær wol verdienten daz / des tages – si teten frumlich – / daz si der kunic solt machen rich...*"), 1417 (Übersicht über den Inhalt der Reimchronik) (dalje: *Ottokars Österreichische Reimchronik*).

⁴⁴ Kar se tiče identitete t. i. starega Wildonskega, je šlo pri njem očitno za Ulrika I. († ok. 1262), očeta minnesängerja Herranda II. in politika Hartnida III. Pri Bertholdu Sutteru najdemo podatek, da je imel Ulrik I. naziv (štajerskega) maršala in je prapor nosil prav zaradi le-tega. To se sicer zdi verjetno, saj je bil maršal (*marescalcus*, *Marschall*, dobesedno "konjski hlapec") načeloma (vojaški) poveljnik ministerialov nekega gospoda ter najvišji uradnik v raznih vojnih zadevah. Res je tudi, da je maršalski naslov nosil Ulrikov sin Hartnid III., vendar ga je pridobil šele v sredini sedemdesetih let. Po drugi strani nakjer ne njem direktne potrditve, da je maršalski naslov nosil tudi sam Ulrik I., čeprav bi se to vsekakor skladalo z njegovo vlogo nosilca prapora (*Ottokars Österreichische Reimchronik*, MGH Dt. Chron. 5/1, str. 1307 in 1309 (Register), 1417 (Übersicht über den Inhalt der Reimchronik); Sutter, "Landeswappen und Landesbewußtsein I", str. 59; *Lexikon des Mittelalters* 6, str. 324–325, geslo: Marschall (S. Kreikler); Anton Mell, *Grundriß der Verfassungs- und Verwaltungsgeschichte des Landes Steiermark*, Herausgegeben durch die Historische Landeskommision für Steiermark (Graz–Wien–Leipzig, 1929), str. 165–166).

⁴⁵ *Ottokars Österreichische Reimchronik*, vrstice 7297–7301, MGH Dt. Chron. 5/1, str. 96 ("*ein banier grüne als ein gras, / darinn ein pantel suebte / blanc, als ob ez lebte, / die fuort der degen mære, der alt Wildoncere*").

⁴⁶ Kar se tiče barve samega panterja, ga je Otokar iz Geule, kot rečeno, označil kot *blanc*. Po njegovem je šlo torej obesedno za belega oz. svetlega panterja. Kasneje je bil panter označen kot srebrn (*Argent*) na zeleni (*Vert*) podlagi (*Ottokars Österreichische Reimchronik*, vrstice 7297–7301, MGH Dt. Chron. 5/1, str. 96; Gall, *Österreichische Wappenkunde*, str. 138; Arthur Charles Fox-Davies, *The art of heraldry: an encyclopaedia of armory* (London, 1986), str. 45–46).

⁴⁷ Sutter, "Landeswappen und Landesbewußtsein I", str. 59.

⁴⁸ Gall, *Österreichische Wappenkunde*, str. 174–175, 177–178.

⁴⁹ *Urkundenbuch der Herzogthums Steiermark, Band IV*, ur. Heinrich Appelt in Gerhard Pferschy (Graz, 1975), št. 71, 72 ("*...ducatum videlicet Austrie et marchionatum Stirie...*") (dalje: UBSt IV); Hoensch, *Der goldene König*, str. 130–132, 200.

⁵⁰ Gall, *Österreichische Wappenkunde*, str. 179–181.

Bitka pri Groißenbrunnu leta 1260 (Wikimedia Commons)

trdimo, da je bil sredi 13. stoletja bel (oz. srebrn) panter na zeleni podlagi grb štajerskega deželne plemstva – torej članov štajerske deželne zveze, ki so se okrog svojega prapora zbrali na bojni pohod.

Kot glavno mesto dežele – s tedaj brez dvoma že precej izoblikovano pokrajinsko identiteto – je imel panterja v pečatnem polju svojega pečata tudi Gradec. Slednji se od tistega na praporu starega Wildonskega malenkost razlikoval. Že na najstarejšem ohranjenem odtisu graškega mestnega pečatnika (na listini iz leta 1261) je panter na pečatnem polju namreč nosil tudi zlato krono ("*goldene dreiblättrige Laubkrone*"),⁵¹ morda kot znak milosti s strani ogrskega ali češkega kralja (oba sta bila kot vojvodi na Štajerskem tudi graška mestna gospoda) ali pač spomin na nekdanji poskus Friderika II. Prepirljivca, da bi iz svojih vojvodin napravil kraljestvo.⁵² Medtem ko se zdi zadnja možnost še najmanj verjetna, je dejanski izvor krone najbrž treba iskati pri Otokarju II. Krona izvirno najbrž ni bila mišljena kot ključna prepoznavna značilnost mestnega grba, a se je skozi čas vseeno usidrila kot edina razlika med grbom štajerske dežele in njenega glavnega mesta.⁵³

⁵¹ Purkarthofer, "Das Wappen der Steiermark", str. 82.

⁵² *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, Peta knjiga*, ur. Franc in Milko Kos (Ljubljana, 1928), št. 859; Dopsch, *Länder und Reich*, str. 197, 199–201.

⁵³ Gerhard Pferschy, "Das älteste Siegel der Stadt Graz", v: *Siedlung, Wirtschaft und Kultur im Ostalpenraum. Festschrift zum 70. Geburtstag von Fritz Popelka*, ur. Fritz Posch (Graz, 1960), str. 157, 161–162.

Opozoriti je treba še na nekaj primerov pečatov štajerskih deželanov, ki jih srečujemo v drugi polovici 13. stoletja. Panterja tako najdemo v (kvadratnem) pečatu minnesängerja Ulrika Liechtensteinskega iz leta 1270.⁵⁴ Ulrik je v istem časovnem obdobju opravljal funkcijo štajerskega maršala. Prav tako se panter nahaja v več primerih pečata zgoraj že omenjenega Hartnida III. Wildonskega.⁵⁵ Ta je v sedemdesetih, osemdesetih in devetdesetih letih prav tako nosil naslov štajerskega maršala. Neki Vitigon, župnik pri sv. Petru (*Sankt Peter ob Judenburg* na avstrijskem Štajerskem),⁵⁶ je bil v štiridesetih in petdesetih letih štajerski deželni pisar. Tudi on je v tem času uporabljal pečatnik, na pečatnem polju katerega je bil upodobljen panter.⁵⁷ Zdi se, da je bil skupni imenovalec pri vseh omenjenih možeh štajerska deželna oz. dvorna služba, ki je nosilcu očitno prinesla pravico uporabljati panterja v svojem pečatu. Če to drži smemo sklepati, da so v 13. stoletju pečatnike s štajerskim panterjem uporabljali tudi drugi nosilci deželnih in dvornih služb – pač v kolikor je bila politična in vojaška situacija v deželi dovolj mirna, da so si ga lahko priskrbeli. Po drugi strani je prav tako zelo možno, da je bil pri uporabi panterja v pečatu odločilni faktor članstvo v štajerski deželni zvezi oz. status štajerskih ministerialov (kar so tako gospodje Liechtensteinski kot gospodje Wildonski nedvomno bili). Kakor tudi v drugih deželah je bil štajerski grb v zadnjih desetletjih 13. stoletja brez dvoma že povsem uveljavljen.

Po tem, ko je kralj Otokar II. v svoje roke dobil oblast na Štajerskem, je tam vladal poldrugo desetletje. Slednjič se je s svojima avtoritativnim načinom vladanja in izvensodno usmrтитvijo Sigfrida Marenberškega uspel hudo zameriti štajerskemu plemstvu (prav tako kot pred tem Bela IV.).⁵⁸ Oktobra 1273 je bil za novega vladarja v Svetem rimskem cesarstvu izvoljen grof Rudolf Habsburški. Novi kralj Rudolf je kmalu po svojem kronanju začel s postopanjem proti Otokarju. Ta se je moral novembra 1276 odpovedati Avstriji, Štajerski, Koroški, Kranjski, Slovenski marki, Chebu in Pordenoneju.⁵⁹ Spor med obema dinastoma se je nadaljeval, njuni vojski pa sta se avgusta 1278 odločilno spopadli pri Dürnkrutu, kakih 52 kilometrov severovzhodno od Dunaja in tik ob današnji avstrijsko-slovaški meji. Kralj Otokar II. je izgubil tako bitko kot življenje. Decembra 1282 je kralj Rudolf,⁶⁰ zdaj brez močnega notranjega nasprotnika, svojima sinovoma Albrehtu in Rudolfu II. skupaj podelil (med drugim) Avstrijo

---

⁵⁴ UBSt IV, št. 365.

⁵⁵ Siegenfeld, *Landeswappen der Steiermark*, str. 45.

⁵⁶ *Urkundenbuch der Herzogthums Steiermark, Band II*, ur. Joseph von Zahn (Graz, 1879), št. 607, 716.

⁵⁷ Siegenfeld, *Landeswappen der Steiermark*, str. 45.

⁵⁸ Štih in Simoniti, *Na stičišču svetov*, str. 117.

⁵⁹ Hoensch, *Der goldene König*, str. 84–88, 130–131, 200–209.

⁶⁰ Tone Ravnikar, "Kraji na slovenskem Štajerskem in Maribor v srednjem veku", *Studia Historica Slovenica* 6, št. 2–3 (2006), str. 280–282.

in Štajersko.⁶¹ Potem ko se je bil Rudolf II. (v tistem trenutku najbrž star nekaj več kot 12 let) že naslednje leto svoji oblasti prisiljen odpovedati, je na Štajerskem (kakor tudi v Avstriji) samostojno zavladal takrat približno osemindvajsetletni Albreht.⁶²

Glede razvoja štajerskega grba opisani politični dogodki tudi tokrat niso prinesli nobenih sprememb. Novi gospodarji štajerske vojvodine so ga začeli uporabljati v svojih pečatih – pač skupaj z grbi drugih dežel, ki so jim vladali. Habsburškega leva Avstriji in Štajerski niso vsiljevali – to v tistem trenutku sploh ni bilo oportuno – zato najbrž sploh niso poskušali. Primera (konjeniškega) pečata Rudolfa II. (v katerem bi morda našli panterja) iz časa,⁶³ ko je ta nosil naslov štajerskega vojvode, sicer ne poznam. Glede na njegovo starost ter dejstvo, da je omenjeno funkcijo nosil manj kot pol leta, se zdi neverjetno, da je tak pečat sploh kdaj obstajal.⁶⁴ Albreht je po letu 1282 kot avstrijski vojvoda uporabljal avstrijski grb s široko horizontalno prečko v sredini (t. i. "*Bindenschild*"), kot štajerski vojvoda pa panterja. V svojem pečatu, ki ga je uporabljal po podelitvi Avstrije in Štajerske, se sicer ni imenoval le avstrijski in štajerski vojvoda, temveč tudi habsburški in kyburški grof. Na ščitu, ki ga nosi v konjeniškem pečatu upodobljeni jezdec je avstrijski grb, na praporu pa štajerski. Slednjega vidimo tudi na konjevem pregrinjalu. V času Albrehtovega sina Rudolfa III. (†1307) se ni spremenilo dosti,⁶⁵ je pa bil ta v svojem pečatu imenovan še za gospoda Kranjske, Slovenske marke, Pordenoneja in slednjič deželnega grofa Alzacije. Štajerskega panterja najdemo zatem prav tako v pečatih dveh bratov Rudolfa III., namreč Frideriku Lepem in Albrehtu II.,⁶⁶ ki sta v prvi polovici 14. stoletja prav tako nosila naslov štajerskega vojvode. Medtem ko so se celotni pečati vseh zgoraj omenjenih dinastov med seboj bolj ali manj razlikovali, se štajerski grb v vsakem izmed njih ni spreminjal.

V prvo polovico 14. stoletja spada tudi prva danes ohranjena slikovna upo-

⁶¹ UBSt IV št. 605; *Monumenta historica ducatus Carinthiae V*. Ed. Hermann Wiessner (Klagenfurt, 1956), št. 532; Alois Niederstätter, *Österreichische Geschichte: Die Herrschaft Österreich: Fürst und Land im Spätmittelalter* (Wien, 2001), str. 81–84.

⁶² Richard Reifenscheid, "König Rudolf I. (1273–1291)", v: *Die Kaiser: 1200 Jahre europäische Geschichte*, ur. Gerhard Hartmann, Karl Schnith (Wiesbaden, 2006), str. 369–370, 373–375 (dalje: Reifenscheid, "König Rudolf I."); Richard Reifenscheid, "König Albrecht I. (1298–1308)", v: *Die Kaiser: 1200 Jahre europäische Geschichte*, ur. Gerhard Hartmann, Karl Schnith (Wiesbaden, 2006), str. 384.

⁶³ Sutter, "Landeswappen und Landesbewußtsein I", str. 95–96.

⁶⁴ <https://www.deutsche-biographie.de/gnd137797877.html#ndbcontent>, pridobljeno: 20. 2. 2019; Reifenscheid, "König Rudolf I.", str. 370.

⁶⁵ Miha Kosi, "Dežela, ki je ni bilo: Posavinje med Kranjsko in Štajersko od 11. do 15. stoletja", *Studia Historica Slovenica* 8, št. 2–3 (2008), str. 541–549.

⁶⁶ Sutter, "Landeswappen und Landesbewußtsein I", str. 95–96.

Züriški grbovni svitek (Wikimedia Commons)

dobitev panterja na zeleni podlagi,⁶⁷ čeprav nas je glede barv štajerskega grba v svoji kroniki nekaj desetletij prej poučil že Otokar iz Geule.⁶⁸ Kar se tiče slikovnih upodobitev štajerskega panterja, najdemo le-tega torej prvič upodobljenega v t. i. Züriskem grbovnem svitku ("*Zürcher Wappenrolle*" oz. "*Wappenrolle von Zürich*").⁶⁹ Svitek, ki je domnevno nastal okrog leta 1340 v Konstanci, St. Gallenu ali Pfäfersu, danes hrani deželni muzej v Zürichu.⁷⁰ Na njem najdemo 559 grbov in 28 praporov, predvsem iz prostora današnje severne Švice, južne Nemčije in zahodne Avstrije.⁷¹ Štajerski grb (označen le kot "*Stir*") je tam upodobljen takoj za grbi Ogrske, Češke, Koroške, Avstrije, Bavarske in Saške. Za njim sta grba vojvod iz Tecka in grofije Kyburg.⁷²

Natisnjen štajerski deželni grb najdemo prvič v letu 1523. V stoletjih, ki so sledila se ni nikoli bistveno spreminjal. Med drugo svetovno vojno ga je sicer uporabljala celo t. i. Štajerska domovinska zveza oz. Steirischer Heimatbund, ki je na slovenskem Štajerskem skrbela za ponemčevanje. Še danes uradno velja,

⁶⁷ Purkharthofer, "Das Wappen der Steiermark", str. 82–83.

⁶⁸ Ottokars *Österreichische Reimchronik*, vrstice 7297–7301, MGH Dt. Chron. 5/1, str. 96.

⁶⁹ <http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/d/D12809.php>, pridobljeno: 15. 2. 2019.

⁷⁰ Peter Diem, *Die Symbole Österreichs: Zeit und Geschichte in Zeichen: mit über 300 Schwarzweiß- und Farabbildungen* (Salzburg, 1995), str. 343 (dalje: Diem, *Die Symbole Österreichs*).

⁷¹ <http://www.e-codices.unifr.ch/de/list/one/snm/AG002760>, pridobljeno: 14. 2. 2019.

⁷² <https://web.archive.org/web/20150311184206/http://www.vikinganswerlady.com/ZurichRoll/>, pridobljeno: 14. 2. 2019.

da gre za srebrnega (in ne belega) panterja na zeleni podlagi, z rdečimi rogovi in kremplji. Panther iz grla bruha ogenj. Skupaj z že zgoraj omenjenim avstrijskim grbom je štajerski grb eden najstarejših simbolov Evrope.⁷³

Sklep

Pri grbih kot takih gre v evropski tradiciji za fiksne simbolne podobe, ki predstavljajo določenega posameznika, rodbino, mesto ali pokrajino. V praksi imajo današnji grbi nemalokrat obliko praporov ali ščitov, saj so jih srednjeveški bojevniki nanje tudi slikali. Pri prvotni poslikavi ščitov so prevladovali jasni, nezamenljivi znaki. Čez čas so se oblikovali v prave umetnine, izdelane po točno določenih pravilih. V drugi tretjini 12. stoletja so se začele na različnih koncih Evrope pojavljati heraldične podobe v pečatih.

Enega izmed prvih konjeniških pečatov, v katerem je moč prepoznati tudi grb, zasledimo pri vojvodi Henriku Levu. V isto časovno obdobje (natančneje v leto 1160) sega tudi konjeniški pečat štajerskega mejnega grofa Otokarja III. V njegovem konjenškem pečatu (na normanskem ščitu, ki ga nosi) prepoznamo upodobljenega panterja. Zdi se, da se izbira panterja s strani mejnega grofa Otokarja ni mogla zgoditi izključno po njegovi želji. Njegova dinastija je spadala med bavarsko plemstvo, ki je panterja kot svoj vojaški znak uporabljalo pogosto, če že ne popolnoma obvezno.

V kontekstu bojov češkega kralja Otokarja II. in ogrskega kralja Bele IV. za t. i. babenberško dediščino se je julija 1260 med obema dinastoma zgodila bitka pri Groißenbrunnu. Eno izmed najizčrpnějšíh poročil o bitki dandanes dobimo iz t. i. *Avstrijske rimane kronike*. Avtor dotičnega dela je bil odlično izobraženi vitez Otokar iz Geule. V njegovem besedilu stoji podatek, da je "stari Wildonski" nosil prapor, "zelen kakor trava", v katerem je lebdel panter "svetel, kakor bi bil živ". Medtem ko smo štajerskega panterja do sedaj srečali v konjeniških pečatih, je na tej točki prvič omenjen v besedilu.

Oktobra 1273 je bil za novega vladarja v Svetem rimskem cesarstvu izvoljen grof Rudolf Habsburški. Novi kralj je kmalu po svojem kronanju začel s postopanjem proti Otokarju. Vojski obeh dinastov sta se avgusta 1278 odločilno spopadli pri Dürnkrutu, kakih 52 kilometrov severovzhodno od Dunaja in tik ob današnji avstrijsko-slovaški meji. Kralj Otokar II. je tam izgubil tako bitko kot življenje. Decembra 1282 je kralj Rudolf svojima sinovoma Albrehtu in Rudolfu II. skupaj podelil (med drugim) Avstrijo in Štajersko. Glede razvo-

⁷³ <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrStmk&Gesetzesnummer=20000229>, pridobljeno: 21. 2. 2019; Diem, *Die Symbole Österreichs*, str. 343–344.

ja štajerskega grba opisani politični dogodki tudi tokrat niso prinesli nobenih sprememb. Novi gospodarji štajerske vojvodine so panterja začeli uporabljati v svojih pečatih – pač skupaj z grbi drugih dežel, ki so jim vladali.

Kar se tiče slikovnih upodobitev štajerskega panterja, najdemo le-tega prvič upodobljenega v t. i. Züriškem grbovnem svitku ("Zürcher Wappenrolle"). Omnjeni svitek je domnevno nastal okrog leta 1340. Na njem najdemo 559 grbov in 28 praporov, predvsem iz prostora današnje severne Švice, južne Nemčije in zahodne Avstrije. Štajerski grb s panterjem (označen le kot "Stir") je tam upodobljen takoj za grbi Ogrske, Češke, Koroške, Avstrije, Bavarske in Saške.

Martin Bele

STYRIAN COAT OF ARMS AND ITS BEGINNINGS IN THE 12TH AND 13TH CENTURY

SUMMARY

When talking about coats-of-arms we mean fix symbolic depictions representing certain individuals, families, cities or lands. In practice many of today's established coats-of-arms hold the shape of a banner or a shield, for many of the medieval warriors would paint them there before battle. The very first painted shields had clear and very simplistic motives which in time grew to become intricate works of art, painted according to strict rules. Heraldic images started appearing in different parts of Europe during the second third of the 12th century. One of the first equestrian seals in which a coat-of-arms can also be recognized, can be found belonging to duke Henry the Lion.

An equestrian seal belonging to the Styrian margrave Ottokar III, which also contains a coat-of-arms, is from the same time period – specifically from the year 1160. In Ottokar's equestrian seal we recognize a panther depicted in a Norman-type shield which Ottokar is holding. It seems the choosing of a panther was not Ottokar's exclusive prerogative. His dynasty originated in Bavaria and Bavarian nobility held the panther as their military sign often if not consistently.

In July 1260 a battle of Groißenbrunnu took place in the context of fighting between Ottokar II of Bohemia and Bela IV of Hungary for the so called Babenberg inheritance. One of the most comprehensive reports concerning the battle comes to us from the excellently educated knight by the name of Ottokar aus der Gaal, author of the monumental Austrian Rhyme Chronicle. In its text we find the information about "the old man of Wildon" carrying a banner "green as grass" in which there floated a panther "bright, as if it was alive". This is the first moment we come across the Styrian panther mentioned in a written text since previously we only found it in equestrian seals.

Count Rudolph of Habsburg was elected the new ruler of the Holy Roman Empire in October 1273. Shortly after his coronation he began taking hostal steps against the abovementioned king Ottokar of Bohemia. The armies of both dynasts meet and fought decisively in August 1278 at Dürnkrut, about 52 kilometers northeast of Vienna, and right next to present day Austrian-Slovakian border. King Ottokar lost the battle as well as his life. In December 1282 King Rudolph was able to grant his sons Albert and Rudolph II the duchies of Austria and Styria (among other lands). All this caused no change considering the Styrian coat-of-arms. The new Styrian rulers started using the panther in their own seals – together with the coats-of-arms of others lands that they ruled.

As far as pictorial depictions of the Styrian panther are concerned, the very first one can be found in the so called Zürich Armorial. The considered Armorial was created around the year 1340. In it we find 559 coats-of-arms and 28 banners, mostly from the area of today's German-speaking Switzerland, southern Germany and western Austria. The Styrian coat-of-arms – designated only as "Stir" – is depicted right after the coats-of-arms of Hungary, Bohemia, Carinthia, Austria, Bavaria and Saxony.

VIRI IN LITERATURA

- Diplomata Friderici I. Imperatoris*** I–III, ur. Appelt, Heinrich (Hannover, 1979).
- Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku***, *Četrta knjiga*, ur. Kos, Franc (Ljubljana, 1915).
- Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku***, *Peta knjiga*, ur. Kos, Franc in Milko (Ljubljana, 1928).
- Monumenta Historica Ducatus Carinthiae***, Band III, ur. Jaksch, August von (Klagenfurt, 1904).
- Monumenta historica ducatus Carinthiae*** V. ur. Wiessner, Hermann (Klagenfurt, 1956).
- Ottokars Österreichische Reimchronik***, ur. Seemüller, Joseph (Hannover, 1890, 1893), MGH Dt. Chron. 5/1 in 5/2.
- Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark***, *Band I*, ur. Zahn, Joseph (Graz, 1875).
- Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark***, *Band II*, ur. Zahn, Joseph von (Graz, 1879).
- Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark***, *Band IV*, ur. Appelt, Heinrich in Pferschy, Gerhard (Graz, 1975).
- Deutsche Biographie**, dostopno na: <https://www.deutsche-biographie.de/gnd137797877.html#ndbcontent>, pridobljeno: 20. 2. 2019.
- Historisches Lexikon Bayerns**, dostopno na: https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Bayerisches_Wappen, pridobljeno: 20. 2. 2019.
- Historisches Lexicon der Schweiz HLS**, dostopno na: <http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/d/D12809.php>, pridobljeno: 15. 2. 2019.
- Internet Archive**, dostopno na: <https://web.archive.org/web/20150311184206/http://www.vikinganswerlady.com/ZurichRoll/>, pridobljeno: 14. 2. 2019.
- Rechtsinformationssystem des Bundes**, dostopno na: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrStmk&Gesetzesnummer=20000229>, pridobljeno: 21. 2. 2019.
- Zürcher Wappenrolle – e.codices**, dostopno na: <http://www.e-codices.unifr.ch/de/list/one/snm/AG002760>, pridobljeno: 14. 2. 2019.

.....

- Appelt, Heinrich**, "Die Entstehung des steirischen Landeswappens", v: Sutter, Berthold (ur.), *Festschrift Julius Franz Schütz* (Graz–Köln, 1954), str. 235–246.
- Diem, Peter**, *Die Symbole Österreichs: Zeit und Geschichte in Zeichen: mit über 300 Schwarzweiß- und Farbabbildungen* (Salzburg, 1995).
- Dopsch, Heinz**, "Die steirischen Otakare: Zu ihrer Herkunft und ihren dynastischen Verbindungen", v: Pferschy, Gerhard (ur.), *Das Werden der Steiermark: Die Zeit der Traungauer* (Graz–Wien–Köln, 1980), str. 75–139.

- Dopsch, Heinz et al.**, *Österreichische Geschichte: Die Länder und das Reich: Der Ostalpenraum im Hochmittelalter* (Wien, 1999).
- Gall, Franz**, *Österreichische Wappenkunde: Handbuch der Wappenwissenschaft* (Wien–Köln, Weimar–Weimar, 1992).
- Grahornik, Matjaž**, "Osnove heraldike na primeru grba grofov Herberstein", v: Ditmajer, Nina et al. (ur.), *Znanost in njeni pogoji: zbornik izvečkov Simpozij mladib raziskovalk in raziskovalcev na začetku znanstvene poti* (Ljubljana, 2018), str. 13.
- Elster, Hanns Martin**, *Heinrich der Löwe* (Hamburg, 1940).
- Fox-Davies, Arthur Charles**, *The art of heraldry: an encyclopaedia of armory* (London, 1986).
- Fox-Davies, Arthur Charles**, *A complete guide to heraldry* (London, 1993).
- Gänsler, Gerald**, "Die Mark als Weg zur Macht am Beispiel der 'Eppensteiner' (2. Teil)", *Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark* 85 (1994), str. 73–122.
- Hoensch, Jörg K.**, *Přemysl Otakar II. von Böhmen: der goldene König* (Graz–Wien–Köln, 1989).
- Kosi, Miha**, "Dežela, ki je ni bilo: Posavinje med Kranjsko in Štajersko od 11. do 15. stoletja", *Studia Historica Slovenica* 8, št. 2–3 (2008), str. 527–546.
- Kosi, Miha**, "Alpski Slovani v 7. in 8. stol.", v: Bajt, Drago in Vidic, Marko (ur.), *Slovenski zgodovinski atlas* (Ljubljana, 2011), str. 50.
- Kosi, Miha**, "Visoki in pozni srednji vek (10.–15. stoletje)", v: Bajt, Drago in Vidic, Marko (ur.), *Slovenski zgodovinski atlas* (Ljubljana, 2011), str. 59–103.
- Krahwinkler, Harald**, "Herzogtum Kärnten und Karantanische Mark (Steiermark)", v: Richard Baier, Wilhelm in Kramer (ur.), *Diether Karantanien: Mutter von Kärnten und Steiermark* (Klagenfurt, 2004), str. 110–122.
- Lechner, Karl**, *Die Babenberger: Markgrafen und Herzoge von Österreich: 976-1246* (Wien–Köln–Weimar, 1996).
- Mell, Anton**, *Grundriß der Verfassungs- und Verwaltungsgeschichte des Landes Steiermark, Herausgegeben durch die Historische Landeskommission für Steiermark* (Graz–Wien–Leipzig, 1929).
- Mlinar, Janez**, *Podoba Celjskih grofov v narativnih virih* (Ljubljana, 2005).
- Mlinarič, Jože**, *Kartuziji Žiže in Jurklošter* (Maribor, 1991).
- Niederstätter, Alois**, *Österreichische Geschichte: Die Herrschaft Österreich: Fürst und Land im Spätmittelalter* (Wien, 2001).
- Nieus, Jean-François**, "Early Aristocratic Seals: An Anglo-Norman Success Story", v: Van Houts, Elisabeth (ur.), *Anglo-Norman Studies XXXVIII: Proceedings of the Battle Conference 2015* (Woodbridge, 2016), str. 97–123.
- Pferschy, Gerhard**, "Das älteste Siegel der Stadt Graz", v: Posch, Fritz (ur.), *Siedlung, Wirtschaft und Kultur im Ostalpenraum. Festschrift zum 70. Geburtstag von Fritz Popelka* (Graz, 1960), str. 157–162.
- Pirchegger, Hans**, *Landesfürst und Adel in Steiermark während des Mittelalters*, 1. Teil (Graz, 1951).
- Purkarthofer, Heinrich**, "Das Wappen der Steiermark – kulturgeschichtliche und rechtliche Aspekte", *Mitteilungen des Steiermärkischen Landesarchivs* 30 (1980), str. 77–86.

- Ravnikar, Tone**, "Kraji na slovenskem Štajerskem in Maribor v srednjem veku", *Studia Historica Slovenica* 6, št. 2–3 (2006), str. 279–296.
- Reifenscheid, Richard**, "König Rudolf I. (1273–1291)", v: Hartmann, Gerhard in Schnith, Karl (ur.), *Die Kaiser: 1200 Jahre europäische Geschichte* (Wiesbaden, 2006), str. 364–375.
- Reifenscheid, Richard**, "König Albrecht I. (1298–1308)", v: Hartmann, Gerhard in Schnith, Karl (ur.), *Die Kaiser: 1200 Jahre europäische Geschichte* (Wiesbaden, 2006), str. 383–391.
- Rugále, Mariano in Preinfalk, Miha**, *Blagoslovljeni in prekleti, 2. del: Po sledih mlajših plemiških rodbin na Slovenskem* (Ljubljana, 2012).
- Siegenfeld, Alfred Anthony von**, *Das Landeswappen der Steiermark* (Graz, 1900).
- Sutter, Berthold**, "Landeswappen und Landesbewußtsein. Die Landeswappen als Symbol territorialer Selbständigkeit, 1. Teil", *Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark* 93 (2002), str. 57–146.
- Štih, Peter**, "Rodbina koroških Spanheimov, prvih gospodov Kostanjevice", v: Smrekar, Andrej (ur.), *Vekov tek: Kostanjevica na Krki 1252–2002: zbornik ob 750. obletnici prve listinske omembe mesta* (Kostanjevica na Krki, 2003), str. 55–76.
- Štih, Peter in Simoniti, Vasko**, *Na stičišču svetov: slovenska zgodovina od prazgodovinskih kultur do konca 18. stoletja* (Ljubljana, 2010).
- Več avtorjev**, *Die Romane von dem Ritter mit dem Löwen* (Amsterdam–Atlanta, 1994).
- Več avtorjev**, *Lexikon des Mittelalters*, Teil 6 in 8 (München, 2003).
- Več avtorjev**, "Stammtafel der Welfen und Staufer", v: Hartmann, Gerhard in Schnith, Karl (ur.), *Die Kaiser: 1200 Jahre europäische Geschichte* (Wiesbaden, 2006), genealoška preglednica ob koncu knjige, stran brez številčne oznake.
- Wadl, Wilhelm**, *Die langwierige Annäherung Kärntens und der Steiermark an Österreich*, v: Baier, Wilhelm Richard in Kramer, Diether (ur.), *Karantanien: Mutter von Kärnten und Steiermark* (Klagenfurt, 2004), str. 123–134.
- Warren, Wilfred Lewis**, *Henry II* (London, 1973).
- Woodcock, Thomas in Robinson, John Martin**, *The Oxford guide to heraldry* (Oxford, 1990).

Author: **BELE Martin**
Ph.D., Assistant Professor
University of Maribor, Faculty of Arts, Department of History
Koroška 160, SI–2000 Maribor, Slovenia

Title: **STYRIAN COAT OF ARMS AND ITS BEGINNINGS IN THE 12TH AND 13TH CENTURY**

Studia Historica Slovenica

Časopis za družboslovne in humanistične študije / *Humanities and Social Studies Review*
Maribor, 19 (2019), No. 3, pp. 631–652, 73 notes, 4 pictures

Category: 1.01 Original scientific paper

Language: Original in Slovene (Abstract in Slovene and English, Summary in English)

Key words: duchy of Styria, styrian coat of arms, Otakars, house of Babenberg, Ottokar II of Bohemia, Béla IV of Hungary, lords of Wildon, Austrian Rhyme Chronicle, Ottokar aus der Gaal, Zürich Armorial

Extract: The theme of the present article are the origins and the beginning of the coat of arms of the duchy of Styria, still in use today by today's Austrian state with the same name. Before 1918 it was used by the then still undivided duchy. The basic purpose of the research is the critical review and supplementation of the currently already known facts, discovered by the Austrian historians of the past. The very first beginnings of the Styrian coat of arms with the (white or. silver) panther (on a green base) can be traced back to the 12th century. This symbol obviously did not have its origins with the noble house of Bamberg. Its motive is clearly much older. The present coat of arms became established by the 13th century. Considering the sources of that time, what we have in mind are mostly seals on contemporary documents, together with the first descriptions in narrative sources. Here we mean the so-called Austrian Rhyme Chronicle.